

DOI 10.11603/m.2414-5998.2023.2.13615

УДК 378.147.091.313:[340.6+342.951:61]:378.6:61-057.875

Н. М. КалинюкORCID <https://orcid.org/0000-0002-1613-835X>

ResearcherID HNJ-4493-2023

Scopus Author ID 57226237819

В. В. ФранчукORCID <https://orcid.org/0000-0001-8484-8049>

ResearcherID GZM-5397-2022

Scopus Author ID 57201718225

*Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України***ЗНАЧЕННЯ КОМПЛЕКСНО-ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ
У ВИКЛАДАННІ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ І МЕДИЧНОГО ПРАВА ДЛЯ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 222 «МЕДИЦИНА»****N. M. Kalyniuk, V. V. Franchuk***I. Horbachevsky Ternopil National Medical University***THE SIGNIFICANCE OF A COMPLEX-INTEGRATIVE APPROACH IN
TEACHING FORENSIC MEDICINE AND MEDICAL LAW FOR STUDENTS
OF HIGHER EDUCATION, SPECIALTY 222 “MEDICINE”**

Анотація. Обґрунтовано доцільність презентації базисних принципів комплексно-інтегративного підходу викладання судової медицини та медичного права для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців спеціальності 222 «Медицина». З'ясовано, що комплексно-інтегративний підхід до організації навчального процесу майбутнім медикам полягає у логічній послідовності викладання навчальних дисциплін: на молодших курсах – фундаментальних та загальномедичних, на старших – спеціальних клінічних. Доведено, що головним чинником успішного досягнення програмних результатів навчання з використанням комплексно-інтегративного підходу є певна методологія опрацювання навчальної дисципліни «Судова медицина. Медичне право України», що полягає в ґрунтовній систематизації та узагальненні навчального матеріалу, який належить до різних галузей знань – медицини та юриспруденції. Виділено позитивні й негативні сторони комплексно-інтегративного підходу у викладанні судової медицини і медичного права для здобувачів вищої медичної освіти. Доведено, що застосування комплексно-інтегративного підходу під час викладання навчальної дисципліни «Судова медицина. Медичне право України» дозволяє у повному обсязі досягти програмних результатів навчання, сприяє формуванню належних практичних навичок як з боку судово-медичної експертної діяльності, так і в царині медичного права. Визначено подальші шляхи вдосконалення викладання дисципліни «Судова медицина. Медичне право України», що полягають у застосуванні в навчальному процесі новітніх електронно-комунікаційних методів і систем; імплементації синхронної та асинхронної форм навчання; впровадженні в освітній процес інших інновацій, таких, як модулі електронного навчання, симулятори віртуальної реальності, системи штучного інтелекту тощо. Обґрунтовано необхідність створення в Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України окремої кафедри судової медицини і медичного права з колективом сертифікованих науково-педагогічних працівників, які здобули фахову освіту та володіють високим рівнем професійної кваліфікації.

Ключові слова: вища медична освіта; судова медицина; медичне право; змішане навчання; програмні результати навчання; професійна ідентифікація.

Abstract. The importance of presenting the basic principles of the complex and integrative approach to teaching forensic medicine and medical law for the formation of the professional identity of future specialists in the specialty 222 “Medicine” is substantiated. It has been established that a complex and integrative approach to the organization of the educational process for future doctors consists of a logical sequence of teaching educational disciplines: fundamental and general medical courses in junior courses, and specialized clinical courses in senior courses. Furthermore, it has been established that the main factor in the successful achievement of program learning outcomes using a complex and integrative approach is a certain methodology for developing the educational discipline “Forensic Medicine. Medical Law of Ukraine”, which involves a thorough systematization and generalization of educational material belonging to various fields of knowledge - medicine and jurisprudence. The positive and negative aspects of the complex and integrative approach to teaching forensic medicine and medical law for students of higher medical education are highlighted. It has been established that the application of a complex and integrative approach during the teaching of the educational discipline “Forensic Medicine. Medical Law of Ukraine” allows the full achievement of program learning outcomes, promotes the formation of appropriate practical skills both from

© Н. М. Калинюк, В. В. Франчук

the side of forensic and medical expert activity, and in the field of medical law. Further, innovative methods, such as e-learning modules, virtual reality simulators, and artificial intelligence systems, should be introduced into the educational process to improve the teaching of the discipline "Forensic Medicine. Medical Law of Ukraine". Furthermore, the need to create a separate department of forensic medicine and medical law at TNMU with a team of certified scientific and pedagogical personnel who have obtained professional education and have a high level of professional qualification is substantiated.

Key words: higher medical education; forensic medicine; medical law; blended learning; program learning outcomes; professional identification.

Вступ. Імплементовані в Україні міжнародні та європейські стандарти вищої освіти зумовлюють реформування самої системи отримання освітніх послуг у нашій державі. Поряд із важливим завданням якісної вищої освіти щодо створення інноваційного середовища, в якому студенти отримують сучасні знання і необхідні навички, головним є вміння застосовувати їх у практичній діяльності. Саме тому формування професійної ідентичності майбутніх фахівців медичної галузі є пріоритетним завданням вищої медичної освіти і забезпечить якісну професійну підготовку на основі відповідно підібраних та систематизованих освітніх компонентів. Пріоритетність у їх вибірці досягається завдяки як динамічному підходу до формування загальних та спеціальних компетентностей під час навчання майбутніх лікарів, так і за допомогою нормативно-варіативного спрямування організації навчального процесу.

Водночас реформування системи охорони здоров'я зумовлює нові вимоги в царині вищої медичної освіти щодо підготовки майбутнього фахівця спеціальності «Медицина» нового типу. При цьому їх професійна ідентичність охоплюватиме як досконале володіння лікарською спеціальністю, так і вміння застосовувати набуті знання з судової медицини та основ медичного права, що в сукупності дозволить виконувати майбутнім лікарям свої професійні обов'язки належним чином, відповідно до вимог законодавства і гарантувало би дотримання прав людини у сфері охорони здоров'я [10, с. 15]. У цьому зв'язку під час навчання у закладах вищої медичної освіти існує нагальна потреба здобувачів освітніх послуг у комплексно-інтегративному поєднанні знань, вмінь та навичок як у царині медицини, так і в галузі юриспруденції.

Мета статті полягає у презентації базисних принципів комплексно-інтегративного підходу викладання судової медицини та медичного права для формування професійної ідентичності майбутніх фахівців спеціальності 222 «Медицина».

Теоретична частина. Теоретичне обґрунтування і велике практичне значення судової медицини й медичного права України як навчальної дисцип-

ліни під час підготовки студентів-медиків були підґрунтям для наукових доробок багатьох відомих в Україні правознавців, клініцистів та вчених судових медиків. Цій проблематиці у різний час приділили увагу у своїх наукових працях, зокрема: М. Амосов, Ф. Бердичевський, С. Булеца, З. Гладун, В. Глушков, А. Громов, Р. Гревцова, А. Завальнюк, О. Кашинцева, Ю. Коморовський, І. Концевич, Р. Майданік, В. Пашков, І. Сенюта, Ю. Сергєєв, С. Стеценко, Х. Терешко, Я. Триньова та інші. Водночас значний обсяг проведених ними досліджень вказує на необхідність практичного поєднання правової та професійної підготовки майбутніх лікарів [1, с. 56; 3, с. 82]. Саме така парадигма зумовлює застосування комплексно-інтегративного підходу під час викладання судової медицини й медичного права як цілісної навчальної дисципліни з метою підготовки висококваліфікованих медичних кадрів. Інтегративний підхід у медичній освіті є методологічною основою міждисциплінарної інтеграції – як процесу узгодження змісту навчальних дисциплін щодо відображення ними єдиних, безперервних і ціннісних явищ професійної діяльності [12, с. 59].

Комплексно-інтегративний підхід до організації навчального процесу майбутнім медикам полягає у логічній послідовності викладання навчальних дисциплін: на молодших курсах – фундаментальних та загальномедичних, на старших – спеціальних клінічних. Головним чинником успішного досягнення програмних результатів навчання з використанням комплексно-інтегративного підходу є певна методологія опрацювання навчальної дисципліни «Судова медицина. Медичне право України», з ґрунтовною систематизацією та узагальненням навчального матеріалу, який належить до різних галузей знань – медицини та юриспруденції. Зокрема, успішне засвоєння студентами дисципліни можливе не тільки завдяки опануванню теоретичних положень із різних розділів судової медицини і практичних навичок експертної діяльності, а і за умови оволодіння ними певними компетентностями у сфері медичного права. Так, здобувачі вищої медичної освіти повинні знати вимоги чинного законодавства щодо процесуаль-

них засад організації охорони здоров'я в державі загалом і нормативного регулювання медичної діяльності зокрема, механізмів правового захисту інтересів пацієнтів та існуючі проблеми у забезпеченні їх прав на життя та здоров'я. Крім того, студенти-медики повинні вміти правильно інтерпретувати певні охоронювані законом суспільні відносини з погляду науки «Медичне право», вирішувати спеціальні питання медичного, біологічного та медико-криміналістичного характеру, що виникають у практичній діяльності органів правосуддя та судочинства [8, с. 12]. Необхідність оволодіння ґрунтовними знаннями з теорії та практики судової медицини зумовлена тим, що, згідно з чинним законодавством, правоохоронні органи мають право залучати до виконання певних дій лікаря будь-якої спеціальності. Так, розслідування злочинів проти життя чи здоров'я громадян неможливе без участі лікаря. Слідчі поліції чи інших правоохоронних органів зобов'язані залучити спеціаліста з вищою медичною освітою для вирішення спеціальних питань медичного чи медико-біологічного спрямування. Зокрема, без участі лікаря-спеціаліста неможливо встановити причину смерті, давність її настання, довести наявності чи відсутності ознак насильства, боротьби або самооборони на тілі потерпілої чи загиблої особи, визначити ступінь тяжкості тілесних ушкоджень, з'ясувати психічний стан підозрюваного чи обвинуваченого, дослідити речові докази біологічного походження, такі, як сліди крові, пото-жирові накладання, слина чи інші виділення на місці події тощо [11, с. 78]. Залучення лікаря-спеціаліста до участі у певних слідчих діях передбачено чинним Кримінальним процесуальним кодексом України. Про це, зокрема, йдеться у ст. 227 «Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи», ст. 230 «Пред'явлення трупа для впізнання», ст. 238 «Огляд трупа», ст. 241 «Освідування особи», ст. 242 «Підстави проведення експертизи», ст. 71 «Основ законодавства України про охорону здоров'я», а також передбачено іншими статтями кримінально-процесуального і цивільно-процесуального законодавства України [6, 7].

Таким чином, під час вивчення навчальної дисципліни «Судова медицина. Медичне право України» здобувач вищої освіти отримує достатній обсяг судово-медичних знань і виробляє необхідні навички практичного застосування норм права, що в сукупності сприяє формуванню у студентів ви-

сокого рівня правосвідомості, підвищує юридичну обізнаність та запобігає правовому нігілізму.

Опираючись на досвід викладання окремих дисциплін «Судова медицина» й «Медичне право України» і враховуючи вимоги освітньо-професійних програм із приводу підготовки майбутніх фахівців галузі знань «Медицина», у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України (ТНМУ) було впроваджено в освітній процес навчальну дисципліну «Судова медицина. Медичне право України» як комплексний інтегративний нормативний курс. Цей курс поділено на два розділи. Перший розділ присвячено організації судово-медичної експертної діяльності в Україні, загальним питанням судової медицини, судово-медичним засадам експертизи насильницької смерті. Другий розділ охоплює правові відносини в галузі охорони здоров'я; медичне право як правове утворення та правовий статус суб'єктів медичних правовідносин. Такий поділ є відносним, оскільки кожна тема курсу передбачає знання законодавчих актів і діючих в Україні нормативних положень, що регламентують організацію та проведення судово-медичних експертиз, або регулюють правовідносини у медичній галузі загалом чи декларують юридичні гарантії прав та інтересів як пацієнтів, так і самих медичних працівників.

Застосування комплексно-інтегративного підходу в процесі викладання навчальної дисципліни «Судова медицина. Медичне право України» створює умови для тісної взаємодії медичного права як гуманітарної науки з наукою прикладною – клінічною медициною. Адже медичне право є галуззю права, що включає сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері медичної діяльності. Тобто предмет медичного права є доволі широким і охоплює не тільки законодавчі принципи надання медичної допомоги, а й інші правовідносини під час здійснення лікувально-діагностичних заходів пацієнтам, забезпечуючи таким чином дотримання прав людини у сфері охорони здоров'я [4, с. 50]. З цих причин викладання курсу «Судова медицина. Медичне право України» як єдиної навчальної дисципліни вимагає адаптування навчальних тем із медичного права до передбачених програмою практичних занять із судової медицини, що має як позитивні, так і деякі негативні риси.

До позитивної сторони комплексно-інтегративного підходу необхідно віднести формування у здобувачів вищої медичної освіти критичного мислення,

що дає їм можливість застосовувати під час навчання інтелектуальні інструменти, зокрема аналіз, вибірковість, систематизацію. Найкращим прикладом застосування комплексно-інтегративного підходу в процесі викладання студентам-медикам медичного права є використання кейс-методів. За допомогою цього методу перед майбутніми фахівцями медичної галузі постановлюються завдання щодо необхідності опрацювання чинного законодавства з питань контролю якості медичної допомоги, порядку проведення судово-медичних експертиз із приводу дефектів надання медичної допомоги, ятрогенної патології та її медико-правового значення, юридичної відповідальності, значимості висновків судово-медичних експертиз для з'ясування судом питання винуватості чи невинуватості медичних працівників у випадках «лікарських справ». Під час вирішення цих завдань на практичних заняттях студенти вчаться опрацьовувати різноманітні документи як процесуального характеру (постанови слідчих на проведення на експертизи, положення різноманітних законів та нормативних актів у сфері медичного законодавства тощо), так і вивчають первинну медичну документацію з архіву курсу судової медицини, формулюють свої письмові відповіді на питання слідства, вчаться науково обґрунтовувати свою думку під час обговорення на семінарській частині заняття. Змодельована ситуація у кейс-методі дає підстави для активного, об'єктивного і науково обґрунтованого підходу щодо правильної інтерпретації і належної подальшої оцінки певної медико-правової проблеми та вибору оптимального методу засвоєння отриманих під час заняття знань і практичних навичок. Різноманітність аналізу одержаної інформації здобувачами вищої медичної освіти дає підстави для критичного осмислення. Наприклад, висновок судово-медичного експерта за певних обставин може бути визнаний судом як неприпустимий доказ [6]. Під час практичного заняття студенти-медики вивчають експертні висновки, аналізують їх відповідність щодо відсутності обставин, що виключають участь експерта у справі; оцінюють додержання порядку призначення експертизи, компетентність експерта, дотримання ним меж своїх повноважень та достатність наданих для експертизи об'єктів досліджень; звертають увагу на докладність експертних підсумків. Поряд із висновками судово-медичних експертиз студенти додатково здійснюють аналіз інших доказів у справі, зокрема вивчають медичну документацію. Як приклад, це може бути медична карта стаціонарного

хворого, де майбутні лікарі застосовують здобуті раніше знання на практиці, перевіряючи повноту, порядок та своєчасність внесення відомостей відповідно до наказу МОЗ України від 14.02.2012 р. № 110 [2]. Означені складові аналізу поданої інформації формують у студентів-медиків навички роботи з основними медичними документами, які містять дані, зокрема, щодо стану хворого протягом усього періоду перебування в стаціонарі, виконаних лікувально-діагностичних заходів, а також результати лабораторних чи інструментальних методів обстежень. Пропоновані кейс-методи дають можливість здобувачам вищої медичної освіти самостійно аналізувати фактичну інформацію про пацієнта, що допомагає надати оцінку якості надання медичної допомоги, відтак зробити висновок про дотримання чи недотримання лікуючим лікарем вимог чинного законодавства щодо наданої пацієнту лікувально-діагностичної допомоги. Наприклад, відповідно до згаданого вище наказу МОЗ України № 110, передбачено, що форма первинної облікової документації № 066/о «Карта пацієнта, який вибув із стаціонару, № ___» заповнюється лікуючим лікарем одночасно із здійсненням запису епікризу у первинній обліковій документації на всіх пацієнтів, які вибули зі стаціонару [2]. Виявлення несвоєчасності заповнення лікарем медичної карти, тобто після виписки пацієнта, зумовлює необхідність зіставлення відомостей із медичної карти, наданої медичною установою для експертної оцінки, з оригіналом документа, який був вилучений слідчим на етапі досудового розслідування. Об'єктивність розгляду ситуації в цілому дає підстави студентам-медикам, зіставивши документальні дані, виявити наявність дописок, виправлень, внесення додаткових записів тощо, що може в сукупності свідчити про дописування чи переписування медичного документа, з метою приховування або перекручування фактичних даних по справі.

Викладач, одержавши відповідь від студентів, ґрунтуючись на вимогах відповідного нормативного документа, формулює нове запитання щодо якості надання медичної допомоги та можливої відповідальності лікаря за допущений дефект у професійній діяльності. Таким чином, створюється стимул для пошуку відповіді на певні питання правового характеру, наприклад: якими можуть бути наслідки для медичного працівника за несвоєчасність та неповноту внесення відомостей у медичну карту стаціонарного хворого та за подальше оформлення переписаної (тобто сфабрикованої) історії хвороби? Отже, розвиваючи свою

професійну ідентичність шляхом критичного мислення і за допомогою комплексно-інтегративного підходу, майбутній лікар отримує змогу формувати правильний алгоритм своїх дій для того, щоб виконувати професійні обов'язки належним чином і не виходити за межі правового поля. Важливість такого підходу обґрунтована кримінальною відповідальністю за підробку документів, яка передбачена чинним Кримінальним кодексом України, зокрема ст. 358 «Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів» та ст. 366 «Службове підроблення» [5]. Окремо слід зауважити, що, відповідно до ч. 4 ст. 358 КК України, кримінальна відповідальність настає за використання завідомо підробленого документа. Таке кримінальне правопорушення є закінченим злочином із моменту, коли документ пред'явлено або подано винним незалежно від того, чи вдалося йому досягти поставленої внаслідок неправомірних дій мети. Водночас інформація, що міститься у формі № 003/о, посвідчує факти, що здатні спричинити наслідки правового характеру, тому особа, яка скористається підробленим документом, повинна нести кримінальну відповідальність.

До негативних аспектів застосування комплексно-інтегративного підходу під час викладання курсу «Судова медицина. Медичне право України» як єдиної дисципліни слід віднести недостатність обсягу академічних годин, які передбачаються навчальним планом для медичного права. Оскільки навчальний процес у медичному закладі вищої освіти поєднує як теоретичний компонент, так і освоєння практичних навичок, то більш ґрунтовне вивчення майбутніми лікарями певних основних положень медичного законодавства та відповідних медико-правових дефініцій забезпечить високу якість підготовки здобувачів вищої медичної освіти. Необхідність приділення більш прискіпливої уваги до опанування студентами медичного права актуалізована вимогами розвитку сьогоденного суспільства. Серед таких нагальних вимог – володіння медичним працівником знаннями щодо: 1) загальних та особливих положень медичного права; 2) медичних правовідносин і медичної реформи; 3) стандартів медичної допомоги, лікарської таємниці, добровільної інформованої згоди пацієнта, донорства крові та її компонентів, ятрогенної патології, медичного страхування; 4) правового регулювання фармацевтичної діяльності, трансплантації анатомічних матеріалів людини,

допоміжних репродуктивних технологій та сурогатного материнства, створення та використання біобанків, надання психіатричної допомоги, проведення медичних дослідів та експериментів над хворими; 5) захисту прав суб'єктів медичних правовідносин тощо.

Усунення цього негативного компонента вбачаємо у повноцінному опануванні відповідних знань, вмінь і навичок у галузі медичного права. Це забезпечується у ТНМУ завдяки принципу автономії, передбаченого Законом України «Про вищу освіту», зокрема й впровадженням елективних курсів для здобувачів вищої медичної освіти. Зокрема, викладачами розроблені і впроваджені у навчальний процес ТНМУ такі елективні курси, які охоплюють контингент студентів із першого по п'ятий рік навчання: «Правознавство», «Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин», «Правове регулювання окремих видів медичної діяльності», «Дефекти надання медичної допомоги: види, причини і наслідки». Процес викладання і методичного забезпечення цих курсів перебуває у процесі постійного вдосконалення з метою якісної підготовки висококваліфікованого лікаря-фахівця. Це вбачається можливим саме завдяки поєднанню правових і професійно-практичних навичок у процесі застосування комплексно-інтегративного підходу як до викладання нормативних, так і елективних навчальних дисциплін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, застосування комплексно-інтегративного підходу під час викладання навчальної дисципліни «Судова медицина. Медичне право України» дозволяє у повному обсязі досягти програмних результатів навчання, сприяє формуванню належних практичних навичок як із боку судово-медичної експертної діяльності, так і в царині медичного права, що в сукупності сприяє формуванню висококваліфікованого фахівця медичної галузі, закладає підвалини для створення різнобічно освіченої креативної особистості, з належним рівнем правової культури і професійної ідентичності.

Перспективним напрямком вдосконалення викладання дисципліни «Судова медицина. Медичне право України» вбачаємо в застосуванні в навчальному процесі новітніх електронно-комунікаційних методів і систем. Важливо також імплементувати синхронну та асинхронну форми навчання з подальшою реалізацією концепції «перевернутого навчання», започаткованої у ТНМУ [9]. Буде продовжено

застосування інтерактивних методів навчання та здійснено підготовчу роботу для впровадження в освітній процес інших інновацій, таких, як модулі електронного навчання, симулятори віртуальної реальності, системи штучного інтелекту тощо [11].

Вирішення поставлених завдань вбачаємо у створенні в ТНМУ окремої кафедри судової медицини і медичного права з колективом сертифікованих

науково-педагогічних працівників, які здобули фахову освіту та володіють високим рівнем професійної кваліфікації, підтвердженим відповідним вченим ступенем чи вченим званням зі спеціальності 14.01.25 «Судова медицина» або зі спеціальності 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність».

Список літератури

1. Булеца С. В. Стан викладання курсу «Медичне право» в ДВНЗ «УЖНУ» / С. В. Булеца // Приватне право в сфері охорони здоров'я: виклики та перспективи. Київські правові читання. – 2020. – № 3. – С. 55–59.

2. Інструкція щодо заповнення первинної облікової документації № 003/0 «Медична карта стаціонарного хворого № ___» // Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14.02.2012 р. № 110 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakononline.com.ua/documents/show/330472___499256.

3. Калинюк Н. М. Концептуальні засади інтеграції правової та професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі / Н. М. Калинюк, І. О. Рогальський // Медична освіта. – 2020. – № 3. – С. 79–83.

4. Калинюк Н. М. Особливості досягнення програмних результатів навчання в процесі підготовки здобувачів вищої медичної освіти / Н. М. Калинюк, Н. В. Гуменна, Т. Б. Кадобний // Інженерні та освітні технології. – 2022. – № 10 (3). – С. 43–51.

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

7. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

8. Сенюта І. Я. Доктрина медичного права України: правова суть / І. Я. Сенюта // Право України. – 2020. – № 3. – С. 11–16.

9. Сучасні аспекти очного та дистанційного навчання на клінічній кафедрі / А. Г. Шульгай, А. І. Цвях, С. М. Гданський [та ін.] // Медична освіта. – 2022. – № 2. – С. 51–56.

10. Франчук В. В. Недоліки професійної медичної діяльності: судово-медичні та клініко-соціальні аспекти : монографія / В. В. Франчук. – Львів : Магнолія 2006, 2019. – 248 с.

11. Франчук В. В. Особливості викладання судової медицини за дистанційною формою навчання в Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України / В. В. Франчук, З. М. Небесна, А. Ф. Слива // Медична освіта. – 2022. – № 3. – С. 76–81.

12. Organization of distance learning on “Nursing” specialty: methodological and legal aspects / I. Melnychuk, N. Kalyniuk, N. Humenna [et al.] // International Journal of Applied Exercise Physiology. – 2019. – Vol. 8, No. 3.1. – P. 54–63.

References

1. Buletsa, S.V. (2020). Stan vykladannya kursu «Medychne pravo» v DVNZ «UZHNU» [The state of teaching the course “Medical Law” at the State Higher Secondary School “Uzhnu”]. *Pryvatne pravo v sferi okhorony zdorov'ya: vyklyky ta perspektyvy. Kyivski pravovi chytannya – Private law in the field of health care: challenges and prospects. Kyiv legal readings*, 3, 55-59 [in Ukrainian].

2. Instruktziya shchodo zapovnennya pervynnoyi oblikovoyi dokumentatsiyi № 003/0 «Medychna karta statsionarnoho khvoroho № ___» [Instructions for filling out primary accounting documentation No. 003/0 “Medical card of an inpatient patient No. ___”]. *Nakaz Ministerstva okhorony zdorov'ya Ukrayiny vid 14.02.2012 r. № 110* – Order of the Minis-

try of Health of Ukraine dated February 14, 2012 No. 110]. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakononline.com.ua/documents/show/330472___499256 [in Ukrainian].

3. Kalyniuk, N.M., & Rohalskyi, I.O. (2020). Kontseptualni zasady intehratsiyi pravovoyi ta profesiyno-praktychnoyi pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv medychnoyi haluzi [Conceptual principles of integration of legal and professional-practical training of future specialists in the medical field]. *Medychna osvita – Medical Education*, 3, 79-83 [in Ukrainian].

4. Kalyniuk, N.M., Humenna, N.V., & Kadobnyy, T.B. (2022). Osoblyvosti dosyahnennya prohramnykh rezultativ navchannya v protsesi pidhotovky zdobuvachiv vyshchoyi me-

dychnoyi osvity [Peculiarities of achieving program learning outcomes in the process of training students of higher medical education]. *Inzhenerni ta osvitni tekhnolohiyi – Engineering and Educational Technologies*, 10(3), 43-51 [in Ukrainian].

5. Kryminalnyy kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 r. [Criminal Code of Ukraine dated April 5, 2001]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].

6. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 r. [Criminal Procedure Code of Ukraine dated April 13, 2012]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/> [in Ukrainian].

7. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorov'ia: Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 r. [Fundamentals of Ukrainian legislation on health care: Law of Ukraine dated November 19 1992]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/> [in Ukrainian].

8. Senyuta, I.Ya. (2020). Doktryna medychnoho prava Ukrainy: pravova sut' [The doctrine of medical law of Ukraine: legal essence]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 1, 11-16. DOI 10.33498/louu-2020-03-011 [in Ukrainian].

9. Shulhai, A.H., Tsvyakh, A.I., Gdanskyi, S.M., Hospodarskyi, A.Ya., Kopytchak, I.R., Marchenkova, N.O.,

& Lyamar, Ye.A. (2022). Suchasni aspekty ochnoho to dystantsiinoho navchannia na klinichnii kafedri [Modern aspects of the online and offline training at the clinical department]. *Medychna osvita – Medical Education*, 2, 51-56 [in Ukrainian].

10. Franchuk, V.V. (2019). *Nedoliky profesiinoi medychnoi diialnosti: sudovo-medychni to kliniko-sotsialni aspekty [Disadvantages of professional medical activity: forensic-medical and clinical-social aspects]*. Lviv: Mahnoliia 2006 [in Ukrainian].

11. Franchuk, V.V., Nebesna, Z.M., & Slyva, A.F. (2022). Osoblyvosti vykladannia sudovoi medytsyny za dystantsiinou formoiu navchannia v Ternopil'skomu natsionalnomu medychnomu universyteti imeni I. Ya. Horbachevskoho MOZ Ukrainy [Peculiarities of forensic medicine distance teaching at I. Horbachevsky Ternopil National Medical University]. *Medychna osvita – Medical Education*, 3, 76-81 [in Ukrainian].

12. Melnychuk, I., Kalyniuk, N., Humenna, N., Rohalskyi, I., Yastremska, S., Straznikova, I., & Bloshchynskyi, I. (2019). Organization of distance learning on "Nursing" specialty: methodological and legal aspects. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8(3.1).

Отримано 06.03.2023.
Рекомендовано 06.06.2023.

Електронна адреса для листування: franchukv@tdmu.edu.ua